

עבודת השעשוע

בראית "כי תבוא"

מזלזל באביו ובאמו. "משנה עור" - מכשיל אדם בעצה רעה. משה משפט גר, יתום ואלמנה. שכב עם אשת אביו, גם כשאינה אמו וכבר אינה נשואה לאביו. שוכב עם בהמה. שוכב עם אחותו. שוכב עם חותנתו. "מכה רעהו בסתר" - מדבר לשון הרע. לוקח שחד ומפליל את הזכאי. מי שאינו מקיים את התורה ומצוותיה. השומע בקול ה' ומקיים מצוותיו יזכה לברכות רבות. ה' יברך אותו בילדים, בתנובה פריה במשק החי, בשדה, במשעים ובפרס, ידביד את האויבים הקמים על ישראל, יברך כל אחד בעשר ובהצלחה ועוד ועוד. כנגד הברכות שמבטיח משה למקיימים את דברי התורה, הוא מזהיר מפני עזיבת התורה והמצוה. בפרוט ובאריכות הוא מונה את כל הקללות והחללים שיבואו חלילה על ישראל. ברמה האישית - בבית ובשדה, וגם ברמה הלאומית - בהליכה לגלות, בדיכוי העמים, באסונות, עבודות, צרות ומחלות מכל הסוגים. התורה מסכמת את הנושא כולו, ומכתירה אותו בשם "דברי הברית" - הברית שפירש משה עם בני ישראל לקיים דרך היהדות. משה משבח את 'דור הבנים' אליו הוא מדבר בשנת הארבעים ליציאת מצרים, ערב הכניסה לארץ. משה אומר: "זלזל נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לדאות ואזנים לשמע עד היום הזה". כלומר, לאחר כל הנסים ביציאת מצרים ובדרך במדבר, לאחר מתן תורה בסיני, ועדיין לא הפנימו היוצאים ממצרים, דור המדבר, את הקשר והמחויבות של העם לה'. והנה עתה, דור הבנים העומדים להכנס לארץ, בשל יותר, ומפנים את הנסים הגדולים ואת הקשר המיוחד עם הקב"ה. משה מבקש, שהעם ישכיל ויתמיד בקיום התורה. (מדרש רבה)

בפרק כ"ז מצוה התורה בהרחבה על מעמד הברכה והקללה בזה גרזים ובהר עיבל. שאלות רבות יש לשאל על מעמד זה, אבל במאמר קצר זה נעסק רק בשאלה אחת: מדוע הברכה נתנה על הר גרזים, והקללה על הר עיבל? על שאלה זו כתבו המפרשים מספר תשובות: כתב הרמב"ן בפרשת ראה (יא, כט): "ויתכן שהיה הר גרזים לדרום, שהוא הימין, והר עיבל מצפון, שנאמר: 'מצפון תפתח הרעה' (ירמיה א, יד)". בספר "שפתי כהן" הביא את דברי הרמב"ן והסביר אותם: "והר עיבל מצפון, שנאמר: 'מצפון תפתח הרעה' (ירמיה א, יד), שהוא גבוה ונצב שבה מצפון, ואם עליהם [משה] לומר שהם [הכשדים] יענישו אותם אם יעברו. ואם יקיימו המצוות - הם [ההרים] ערבים על הברכה שתחול עליהם". אולי נתן להסביר את דברי הרמב"ן הללו גם באופן אחר, וזאת על פי מה שכתב הרמב"ן בפרשת כי תשא (לב, א): "ההרצון ושמועות עולם יבואו מן הצפון, כדכתיב: 'מצפון תפתח הרעה' על כל ישיבי הארץ" (ירמיה א, יד), שאין הכוונה במלך בבל בלבד, כאשר יראה בנגלה מן הכתוב, אבל כי מן השמאל תבוא מדת הדין לעולם, להשיב על כל ישיבי הארץ ברעתם".

"והיה, כיתבוא אלי הארץ, אשר יהיה אליה, נתן לך נחלה" (פי תבוא כ"א) משה רבנו מוסיף ומצוה את בני ישראל במצוות שיחיבו בהם בכניסתם לארץ. פרשתנו פותחת במצוות הבכורים, החלה רק לאחר כבוש הארץ וחלקתה בין שבטי ישראל. המצוה חלה על שבעת המינים שנתברכה בהם ארץ ישראל. כאשר החקלאי יורד לשדהו ורואה פרי בבכורו, עליו לסמנו. כאשר יעלה לרגל לירושלים, ימלא את השנא בפרות הבכורים ויביאו לכהן. הכהן מגיש את השנא יחד עם הבעלים. המביא נוטל שוב את השנא בידו ופותח באמידת נסח קצר, שעקריו קורות עם ישראל ותורה על ברכת ה'.

שש השנים שנמנות בין שנת שמטה אחת לבאה, חלוקות בדיני המעשרות הנוהגים בהם. בשנה הרביעית לקראת חג הפסח מצוה כל יהודי לבדק אם לא נותרו ברשותו מעשרות מהשנה השלישית שטרם נתנו לעניים. בעת הזאת עליו להוציא את כל יתרת המעשרות מביתו, לחלקם לעניים ולומר נסח תפלה קצר. משה פונה לבני ישראל ומוזהירם לשמר את מצוות התורה ושיהיו בעינינו תמיד כחדשים שזה עתה נתנו. בהקשר זה, הוא מצין את הקשר המיוחד שבין ישראל לקב"ה. כדי לזכור את התורה, מצוה משה להקים גל אבנים שיעמד בעדות בין ה' ובין העם. בראשונה יש להקים גל בן שנים עשר אבנים על גדת הירדן המערבית, ועליה לכתב את דברי התורה, ואחר-כך להקים עוד גלי אבנים דומים בהר עיבל ובגלגל. משה מפרט בפני העם את טקס הברכה והקללה עליו למדנו כבר בקצרה בתחלת פרשת ראה.

לאחר שיעבר את הירדן, יתיצב העם לטקס, כשהוא חלוק לשלושה: ששה מן השבטים יעמדו על הר גרזים - יצוג לברכה, ששה שבטים יעמדו על הר עיבל - יצוג לקללה, ובניא שבין ההרים יעמדו הכוהנים והלוויים ואתם ארון ברית ה'. הלוויים פונים אל הר גרזים ואומרים את דברי הברכה, וכל העם עונה אמן. אחר כך מסובבים פניהם אל הר עיבל ואומרים את דברי הקללה, וכל העם עונים אמן.

אלו אחד-עשר הדברים אליהם מתחסים הלוויים, פעם אחת בלשון ברוד ופעם נוספת בלשון ארור: עובר עבודה זרה.

ומקום פורה מול מקום צחית. אבל יש לשאל על דבריהם שכמו שני הרים אלו יש הרים רבים נוספים, שהאחד פנה לצפון והשני לדרום, האחד פורה והשני צחית, כך שלפי הסבר הרמב"ן והרש"ר הירש יכולה התורה לצוות לקים את מעמד הברכה והקללה גם במקומות אחרים; לכן הסבירו מפרשים אחרים שהתורה צוה לקים את המעמד דוקא בהר גרזים ובהר עיבל, מצד קרבתם לעיר שכם.

כתב ה"שפתי כהן" בפרשת ראה (יא, כו): "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה - ...לזה אמר: 'היום', כאלו בכל יום ויום נתנה לכם מחדש, כמו שבאו זמנים בימי יחזקאל הנביא לפרק על של מקום, אמר להם הנביא: 'חי אני נאם ד' אם לא ביד חזקה ובורח נטויה ובחמה שפוכה אמלוד עליכם' (כ, לד). לזה העמיד להם שני הרים באמצע ארץ ישראל, הרים גבוהים, כדי שיראו אותם ויהיו עליהם כשני עדים. כל זה מרב החבה כדי שלא יפרדו מעליו. לזה נתן בהם סימן: 'הלא המה בעבר הירדן וגו', וזהו נתנו הברכה והקללה על אלו ההרים". ה"שפתי כהן", בדבריו אלו לא הסביר מדוע נתנה הברכה דוקא על הר גרזים, והקללה דוקא על הר עיבל, ונעל כך הביא ה"שפתי כהן" את דברי רמב"ן שהובאו בסמוך, אלא מדוע נתנו הברכה והקללה על הרים אלו - כיון שהם במרכז הארץ. (הרב איתן שניידרפי)

פינת ההלכות

ד"ר תבלין ביום טוב (סימן תקד) ע"פ ילקוט יוסף ברכ"ה.
1. ישראל הלוחק בשך מחברו ביום טוב, וישלם לו אחר יום טוב, מתן לומר לגוי שישקל לו הבשר, ואף מתן לרמז לגוי, והגוי יכתב הדברים ביום טוב, כדי שיוכרו כמה צריך לשלם. ודוקא כשהגוי כותב בכתב לועזי, אבל בכתב עברי שלנו אין להחמיר. [חזון עובדיה שם].

2. אסור לשקל בשך בביתו לזעת כמה יבשל, ואפילו אינו שוקל במשקל הרגיל אלא שוקל לעצמו כפ או סכין אסור. [נסי' תק ס"ב]. אבל אם שוקל לצורך מצוה כגון שרוצה לשקל הכזיתות של המצה והמרור בליל פסח וכדומה, יש להתיר לשקל ביום טוב. [ילקוט יוסף מועדים עמוד תעא. שו"ת יתה דעת ח"א ס"ס טז].

3. מי שיש לו מחוש באחד מאיבריו ביום טוב, מתן לטל גלולה או לשתות סמים מרים לרפואתו, אפילו ביום טוב ראשון, ומתן לאכל ולשתות ביום טוב לרפואה אוכלים ומשקים שאינם מאכל בריאים. אבל אין להתיר לעשות ביום טוב לצורך רפואה, מלאכה דאורייתא שלא התרה לצורך אכל נפש. [ילקוט יוסף שבת כרך ד' עמוד קלח].

עורך ומגיש: שלום ע.
ניתן לקבל את העלון לאימייל: avodat.ase@gmail.com

הסבר אחר כתב הרב הירש (סו): "הברכה והקללה ממחשבות לחושים על ידי מראה שני ההרים האלה המגדלים בטבעם... הר גרזים והר עיבל הם שני הרים בהרי אפרים, ועדין הנגוד שביניהם נכר לעין. הר גרזים הוא בדרום הר שכם, והוא עטוף ירק, וגנות מכסות את המדרגות שבמדרונו. ואלו הר עיבל הוא בצד צפון, והוא תלול וצחיח ושומם... לפיכך שני ההרים האלה, העומדים זה בצד זה, ממחישים יפה את הברכה ואת הקללה. שניהם מתרוממים על אותה אדמה, ואותה טפה של גשם ושל טל מרזה את שניהם. על שניהם חולף אותו אור, ואותה אבקת פרחים מרחפת על זה ועל זה. ואף על פי כן נשאר הר עיבל בקפאון עקר, ואלו הר גרזים עוטה עדי צמח עד פסגתו. וכן הברכה והקללה אינן תלויות בנסבות החיצוניות, אלא הן תלויות בכשרנו הפנימי לקבל את זו או את זו: הן תלויות ביחסנו למה שמביא את הברכה. כאשר נעבר את הירדן, ונציג את רגלינו על אדמת תורת קדשתנו, נתן עינינו בשני ההרים האלה. מראהם יורה לנו שעלינו לבחור בין ברכה לבין קללה, ובהתנהגותנו המוסרית אנחנו מחליטים בעצמנו אם פנינו מועדות להר גרזים או להר עיבל. הרמב"ן והרש"ר הירש לא הסבירו מדוע נתנה הברכה דוקא על הר גרזים, והקללה דוקא על הר עיבל, אלא הסבירו את היחס שבין הר גרזים להר עיבל מבחינת צפון ודרום.

סיפור בהמשכים

"זעקת הסליחות" חלק ב.

קיצור: זעקת אימים פלחה את חשכת הלילה. זה היה הלילה הראשון של הסליחות בעיר פראג. בבית-הכנסת העתיק 'אלטנוי שול' התכנסו מאות יהודים בשעת חצות. אורית תשובה והתעוררות אפפה את כלם. ראובן, בחור אמיץ, עשוי ללא חת. קול הזעקה שנשמע היה של עזריאל השומר. בעוד המתפללים מעפלים את הנעשה נשמעה שוב זעקת השביר, והפעם קרובה יותר. בהתרגשות רבה ספר עזריאל את שארע... **המשך:** הוא היה שונא ישראל משבע. בכל פעם שיהודי העז להתלונן על אחד מאנשיו היה מעניש את המתלונן באכזריות. הוא הוביל עכשו את אנשי הכנפיה אל בית-הכנסת, וקרא לעברם: "סוף-סוף נוכל לשים יד על אוצרות הכסף והזהב שהם מחזיקים שם". בעוד הפורעים מתקדמים במעלה הרחוב התארגנו מאחוריהם יהודים רבים. הללו יצאו להרץ את הספנה ולהתיצב כנגד הפורעים. בינתיים הספיקו גלטינג ואנשיו להכנס אל פתח ה'אלטנוי שול'. מראהו המפאיר של בית-הכנסת עורר ברגע הראשון מורא מסים אפלו בחסרי הלב האלה. גלטינג התעשת ראשון ושאג: "זו ההזדמנות שלנו לקחת מלוא חפנים מאוצרות הכסף והזהב שהיהודים מטמנים מאחורי הוילון ההוא". פתאום התיצב מולם היהודי הישיש, חוסם בגופו את המעבר לעבר ארון הקודש. דמותו התמירה, זקנו הלבן הארך ועיניו החודרות הטילו אימה על הכנפיה. אפלו גלטינג נראה לרגע מהסס. "הסתלקו מכאן בריונים!", קרא הזקן. "כיצד העזתם להכנס לבית-הכנסת בחברות שלופות?! ידיכם הטמאות לא יוכלו לעולם לטמא את ספרי-התורה שבארון הקדש, כי הם למעלה מבינתכם!". גלטינג התעשת והגיב בלעג: "וכי מי יעמד נגדנו, אתה או אולי אלקד המסתתר מאחורי הוילון?!". פניו לבשו ארשת אכזריות. בחמת רצח שלף את חרבו והניפה באיום לעבר הישיש, מנסה להתקדם לעבר ארון הקודש. ברגע זה קרה דבר לא-אמון. גלטינג כאלו התאבן על מקומו. רגעים אחדים עמד כך, בלי תזוזה, מרב מונפת באויר. הפורעים שמאחוריו לא ידעו את נפשם מרב תדהמה. הם לא הבינו כיצד מנהיגם האמיץ עומד עתה כפסל, בלי יכלת להוציא הגה. גם היהודים שהגיעו אל המקום וצפו במתרחש עצרו את נשימתם. פתאום נשמע קול חרחור מפיו של גלטינג והוא צנח על הארץ מת. לאנשיו לא נותרה ברירה אלא להסתלק במהירות. הם נטלו בחפזה את גוית האציל ונעלמו. במהירות הבזק נודע גם ההצלה בכל הגטו, ובתוך זמן קצר שוב התמלא בית-הכנסת המוני מתפללים. הפעם נאמרו הסליחות בכונה טהורה ונרגשת כדרך שלא נאמרו מעולם. מעמק הנפש הודו היהודים לקב"ה על גס ההצלה והתחננו כי יאמר די לצרות הגלות ויביא את האלה השלמה. **סוף!**